

4. přednáška

Sociální zabezpečení

A. Vymezení SZ

- Co jsou sociální rizika?
- Co je SZ?
- Užší pojetí SZ:
 - Důchodové zabezpečení
 - Sociální služby
- Širší pojetí SZ:
 - Péče o zdraví (léčebnou i preventivní),
 - Zabezpečení při dočasné neschopnosti pro nemoc a úrazy,
 - Zabezpečení matek v případě těhotenství a mateřství,
 - Pomoc při výchově dětí v rodině,
 - Zabezpečení při invaliditě,
 - Zabezpečení ve stáří,
 - Zabezpečení rodinných příslušníků a pozůstalých,
 - Zabezpečení v nezaměstnanosti.

A. Vymezení SZ

Existuje řada přístupů k vymezení SZ

- SZ je například definováno jako systém náhradních (mimořádných) zdrojů zabezpečující relativní stabilitu minimální úrovně sociálního zabezpečení a sociální suverenity těmito formami:
 - Sociálními příjmy,
 - Sociálními službami,
 - Sociálními azyly.
- Nejrozšířenějším pojetím v současné době je SZ ve smyslu souhrného označení pro všechny sociální instituce poskytující občanům radu, ochranu, materiální a peněžní plnění, služby a azyl k uspokojení jejich sociálních potřeb

A. Vymezení SZ

- **SZ se skládá ze 3 základních součástí:**
 - Sociální pojištění,
 - Státní zaopatření,
 - Sociální pomoc.

Základní funkcí SZ:

Je bez rozdílu poskytnou jedinci či rodině ochranu v životních situacích, které si to vyžadují.

B. Základní faktory sociálního zabezpečení

1. Ekonomické faktory:

- a) Množství zdrojů v ekonomice,**
- b) Cenová hladina a mzdová dynamiky,**
- c) Nezaměstnanost.**

2. Společensko politické faktory,

3. Demografické faktory,

4. Zdravotní stav obyvatelstva.

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

- Počátky našeho sociálního zabezpečení spadají do 2. poloviny 19. století (Rakousko-Uhersko, Bismarck)
- Po roce 1918 byl tento stav převzat do právního řádu naší republiky,
- Zákon o národním pojištění (Č. 99/48 Sb.) představuje ucelenou koncepci, která nahradila systémy z konce 19. a začátku 20. století,
 - Nové druhy dávek,
 - Sjednocení všech druhů pojištění,
 - Nepředpokládalo se poskytování dávek v nezaměstnanosti.
- 1952 bylo odděleno nemocenské pojištění od důchodového

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

- **Od roku 1957** (zákon Č. 55/1956 Sb.) došlo ke snížení věkových hranic rozhodných pro přiznání nároku na starobní důchod, do soustavy SZ bylo zapracováno několik deformací
 - **Reforma z roku 1964 silně oslabil principy zásluhovosti**
 - Zavedla progresivní daň z důchodu
 - **Reforma 1975**
 - Zrušení zdanění důchodů,
 - Prohloubila zásluhové hledisko,
 - Sjednotila důchodové zabezpečení zaměstnanců a družstevních rolníků → posílení principu komplexnosti.
- ani jedna ze zákonných úprav neřešila otázky SZ

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

- **System SZ nebyl schopen řešit důsledky ekonomického vývoje z těchto důvodů:**
 - System byl statický → neexistence valorizačního mechanismu,
 - Chudoba oficiálně neexistovala,
 - Soustava nebyla připravena na budoucí demografický vývoj,
 - Složitý a zastaralý systém dávek,
 - System nedával prostor ani možnost pro zajištění se pro případ sociální události vlastním přičiněním,
 - Ve výši důchodu nebyla zohledňována celoživotní úroveň pracovních příjmů,
 - System neumožňoval přenos získaných nároků z jiných zemí a do jiných zemí, nepočítal se soukromým podnikáním, s novými druhy vlastnictví a příjmů, obvyklých v tržní ekonomice.

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

System produkoval:

- Chudobu,
- Nespravedlnost,
- Demotivaci.

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

I. pilíř - Sociální pojištění

Sociální pojištění řeší sociální situace, na které je možné se předem připravit.

Existující systémy:

- **Důchodové pojištění a penzijní připojištění**
- **Nemocenské pojištění**
- **Zdravotní pojištění**
- **Státní politika zaměstnanosti**

Systemy jsou financovány z pojistného

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

I. pilíř - Sociální pojištění

Jednotlivé systémy jsou organizačně zabezpečeny prostřednictvím:

- České správy sociálního zabezpečení,
- České správy sociálního zabezpečení a ministerstev obrany, vnitra, spravedlnosti a financí,
- Všeobecné zdravotní pojišťovny a oborových, resortních a podnikových zdravotních pojišťoven,
- Ministerstva práce a sociálních věcí a úřadů práce.

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

II. pilíř - Státní sociální podpora

V rámci systému státní sociální podpory jsou občané povinně státem zabezpečeni pro případ státem uznané sociální události, na kterou se není možné předem připravit.

Systém rozlišuje dva druhy dávek:

1. Dávky poskytované v závislosti na příjmu (vertikální)- testované:
 - Přídavek na dítě,
 - Sociální příplatek,
 - Příspěvek na bydlení.
2. Dávky poskytované bez ohledu na výši příjmu (horizontální) - netestované:
 - Rodičovský příspěvek,
 - Dávky péčovské péče,
 - Příspěvek na bydlení,
 - Příspěvek na školní pomůcky,
 - Porodné a pohřebné.

Systém je financován z daní

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

III. pilíř – Státní sociální pomoc

V rámci systému sociální pomoci stát řeší obtížné sociální situace:

- Stavů hmotné nouze,
- Stavů sociální nouze,
- Ochrany práv občana,
- Prevence vzniku těchto situací.

Sociální pomoc je poskytována:

- Formou sociálních služeb, které poskytují především nestátní neziskové organizace, obce a kraje;
- Formou sociálně právní ochrany a dávek sociální péče, které poskytuje především stát prostřednictvím pověřených obecních úřadů.

E. Principy koncepce sociálního zabezpečení

Základní principy, které jsou respektovány v tržních ekonomikách:

- Princip univerzality,
- Princip uniformity,
- Princip komplexnosti,
- Princip adekvátnosti,
- Princip sociální garance,
- Princip sociální solidarity,
- Princip sociální spravedlnosti,
- Princip participace.